

28

cumania

A KECSKEMÉTI KATONA JÓZSEF MÚZEUM ÉVKÖNYVE

2018

CUMANIA 28.

Évkönyvünket
Székely György (1955–2017)
és
Sztrinkó István (1953–1992)
egykori kollégáink
emlékének ajánljuk

CUMANIA

A Kecskeméti Katona József Múzeum
Évkönyve

28.

Kecskemét
2018

Szerkesztette:
WICKER ERIKA

Olvasószerkesztő:
Bereznai Zsuzsanna, Wicker Erika

Tipográfia:
Wicker Erika

Tördelés:
Veszely Ferenc

Borító:
Wicker Erika, Zalatnai Pál

Angol fordítás:
Kürti László, Sárosi Edit

Rajzok:
Knipl István (58.), Kőhegyi Mihály (85.), Vida Ágnes (33., 36–46., 86–88.), Wicker Erika (96.)

Fényképek:
*Bajtay Ferenc (183/2.), Kiss Béla (20–21., 24., 66., 281–282., 285–286., 295–296., 299–300.),
Mácsainé Iván Éva (247.), Papp Klára (236/3.), Vida Ágnes (22.), Wicker Erika (89.)
illetve a szerzők gyűjteményéből*

ISSN 0133–6088

A kiadvány megjelenését támogatta:

Kiadja a Kecskeméti Katona József Múzeum
Felelős kiadó: *Rosta Szabolcs* múzeumigazgató

Borító: Részlet Mikoviny Sámuel 1731. évi térképéből
(HM HIM Hadtörténeti Térképtár, B IX a 649.)

TARTALOM

A szerkesztő előszava (<i>Wicker Erika</i>)	7
---	---

In memoriam

Székely György (1955–2017) (<i>Benkő Elek, Somogyvári Ágnes, Tóth Csaba, Wicker Erika</i>)	11
Negyed százada hunyt el Sztrinkó István néprajzkutató (<i>Kriston Vízi József</i>)	23

Régészet

<i>Somogyvári Ágnes:</i>	
A Nagyrév-kultúra településrészlete és edénydepója a Kiskunfélegyháza-Izsáki út lelőhelyen	25
<i>Knipl István:</i>	
A tájhasználat változásai térben és időben (A hajósi és a császártöltési határ terepbejárásának eredményei)	47
<i>Balogh Csilla – V. Székely György:</i>	
5. századi alán tör Kiskunfélegyháza-kővágó-érről	59
<i>Wicker Erika:</i>	
16–17. századi rác-vlah temető Felsőszentiván és Bácsbokod határán („Csávoly-Határ út”)	73
<i>Pánya István:</i>	
A Duna szerepe Baja és Bátmonostor kora újkori történetében	97
<i>Pánya István:</i>	
Kora újkori erődített élésházak Bács-Kiskun megyében	117

Néprajz

<i>Bereznai Zsuzsanna – Schön Mária:</i>	
A hajósi Szűzanya kultusza	141
<i>Holczér József:</i>	
Egy kecskeméti folklórgyűjteményből	163

Helytörténet

<i>Fábián Borbála:</i>	
Újévi üdvözlitek Kecskemétről a 19. századból (Szilády Károly nyomdájából, 1841 és 1896 között)	185
<i>Kis Krisztián Bálint:</i>	
Nyomdák, kiadók és könyvkereskedők Bács-Bodrog vármegyében (1867–1918)	199
<i>Kürti László – Papp Klára:</i>	
„Már az ember állatnak van számítva” – ifj. Kónya Pál (1899–1918) első világháborús naplója	217
<i>Mácsainé Iván Éva:</i>	
„A Csajkásban legyen a magyarságnak egy végvára”. Tervek a hadirokkantak csajkáskerületi telepítéséről az I. világháború végén	237
<i>Sági Norberta:</i>	
Adalékok a Kecskemét kertkultúras gazdálkodásában résztvevő különböző társadalmi csoportok életmódjához a 20. század elején	249

<i>Hajagos Csaba:</i>	
Malenkij robot a Tiszaugi-hídnál	265

Módszertan

<i>Bognár Anikó – Péterné Fehér Mária – Végh Katalin:</i>	
The Museum Presents: Lovers in the War. A háború pillangói	271
<i>Császtvay Tünde:</i>	
A háború pillangói – Szakmai megnyitó	283
<i>Hajagos Csaba:</i>	
„A fa fellobbant, a szén szerteszállt...” A Kecskeméti Katona József Múzeum emlékkiállítás az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára	287
<i>Gulyás Gergely:</i>	
„A fa fellobbant, a szén szerteszállt...” – Szakmai megnyitó	297

Névjegy

<i>Wicker Erika:</i>	
Névjegy – Mándics Mihály	301
<i>Mándics Mihály:</i>	
A szülőföld szolgálatát tekintem legfontosabb feladatomnak	305
<i>Wicker Erika:</i>	
Mándics Mihály műveinek válogatott bibliográfiája	321
<i>Wicker Erika:</i>	
Névjegy – Fehér Zoltán	325
<i>Fehér Zoltán:</i>	
„Milyen kár, hogy te nem lettél néprajzos” (Pályám emlékezete)	327
<i>Wicker Erika:</i>	
Fehér Zoltán műveinek válogatott bibliográfiája	349

Honismeret

Császártöltés 1. és 2. – Könyvismertetés (<i>Wicker Erika</i>)	353
Fehér Zoltán: Bátya települése és népi építésze – Könyvismertetés (<i>Bereznai Zsuzsanna</i>) ..	355

A kötet szerzői	357
-----------------------	-----

Summaries	359
-----------------	-----

Mándics Mihály

A SZÜLŐFÖLD SZOLGÁLÁSÁT TEKINTEM LEGFONTOSABB FELADATOMNAK

„Az elhunytak tiszteletére,
az élőknek emlékezetül,
az utókornak megőrzésére.”¹

A közelmúltban teljesen váratlanul meglepetés ért. Telefon, levél után, személyes látogatás. A naptár 2016. július 20-át mutatott. Az ismerős Wicker Erika régész, az általam nagyra becsült kutató volt, a Cumania szerkesztője. Arra kért, hogy életpályám, kutatásaim visszaemlékezéseit osszam meg az évkönyv olvasóival is. Ne vegyék szerénytelenségnek, ha leírom, hogy ez a meglepetés számomra öröm és megtiszteltetés, melyet nem utasíthattam el. A felkérésnek igyekeztem eleget tenni határidőre – egy már meglévő, a családomnak készült kézirat alapján. Abból válogatva, azt kiegészítve vagy megkurtítva és átdolgozva. Tartozom ezzel a számvetéssel az enyéimnek, akiknek fontos lehet mindaz, amit leírtam. S talán a mindenkori tágabb közösségeknek: a szakmá(k)nak, a szülőfalumnak, a civil szervezeteknek, a honismerőknek, a sorsközösségben élő többi népnek, amelyekért tenni igyekeztem.

Szerencsés embernek tartom magam, mert egész életemben azt tettem, amit szerettem. Nincsenek megvalósítatlan álmaim. Itt mondok köszönetet mindazoknak, akik bármilyen módon segítettek törekvéseim megvalósításában. Jut eszembe a régi bölcs mondás: „Aki nem hal meg fiatalon, megöregszik”. Fiatalon úgy él az ember, mintha sosem érne véget az élet. Csak az öregség kapujába érkezve döbben rá: létezése véges, egyszeri és megismételhetetlen. De mit tehet az ember fia? Él, amíg lehet, és nevet, míg a harang érte nem szól... Ezért is tartom fontosnak gondolataim közlését, de nem vagyok biztos benne, hogy megélem a nyomdai megjelenését... Marcialis

gondolatával kívánok jó olvasást és a múltba való elmélyedést: „Kétszeres életet él az, akinek a múltakba néznie tiszta öröm”.

AZ OLVASÓHOZ – VAGY AHOGY RÉGEN MONDTÁK: AD LECTOREM

Aki az élet útját figyelemmel járja, bizonyára észreveszi, hogy ezt az utat kisebb-nagyobb állomások szakítják meg, melyek vagy más irányba terelik az élet vándorát, vagy alkalmat adnak arra, hogy az eddigi útra visszatekintve tanúságot vonhasson le a jövőre nézve.

Az ember saját sorsfordulóit különleges eseményként fogja fel, legyen az tragikus, vidám, örömteli, mert ezek váltják ki belőle a legmélyebb emóciókat. Özvegységemben képtelen vagyok felszabadultan örülni azoknak a megnyilatkozásoknak, történéseknek, melyek mostanság érnek és meghatnak. Azt is tudom, hogy az egyéni eredmények csak a kollektíva segítségével jöhetnek létre.

Mindaz vagyok, aminek születtem, amivé lettem, aki voltam, amit átéltem, tanultam, s amit tudtam, leírtam.

Pedagógus pályám hivatásából következően részt kértem és vállaltam a közéletből egy életen át. Más településen nem is tanítottam, csak falumban, Csávolyon. Aki betöltött egy bizonyos életkort, és valamilyen közéletiséget is élt egy településen, a szülőfalujában vagy az országban, annak követhető múltja van. Hát, ha még le is írt valamit! „Írni annyi, mint törvényszéket tartani önmagunk felett” (Ibsen). Vállalni kell!

Vallom: őseink kijelölték sorsunk földrajzi kereteit, művüket – ha akarjuk, ha nem –

¹ Az idézet tőlem van. Ez az én mottóm...

nékünk kell tovább folytatnunk. A szülőföld szolgálását tekintem legfontosabb feladatunknak. A mi feladatunk a múltunknak ezt a hagyatékát a jövő számára megtartani, átörökíteni. Megőrizni azok emlékét, akik kiemelkedő érdemeket szereztek szűkebb környezetük, szülőfalujuk, lakóhelyük szolgálatában.

Hetven éve annak, hogy ezen az úton indított el engem a bajai tanítóképző. A bajai képezde diákjának lenni rangot jelentett. Visszatekintve ezek az évek szebbnek, nemesebbnek is tűnnek a valóságnál. Az emlékezet – igazi nagy törekvéseink, nagy céljaink szolgálatába szegődve – rostálja és rendezi az emlékeket, az élet élményeit. Az évek múlásával a látókörszélesedik, az élettapasztalat gazdagodik. A csüggedést a bizakodás váltja fel. Az élet legnehezebb harca a becsület és tisztesség talaján állva maradni. Nekem sikerült ennek megfelelni.

1947/48-ben ötödikes voltam, amikor dr. Hortobágyi Tibor földrajz-biológiai szakos tanárunk „Szülőföldem” címen – megadott szempontok szerint – egy 40 oldalas füzetnyi terjedelemben dolgozatot kívánt lakóhelyünkéről. E nélkül nem lett volna képesítőre bocsajjtás!

Nem dicsekvésként említem, hogy dolgozatom kitűnő osztályzatot érdemelt. Ma is őrzöm. Forrásmunkám a római katolikus plébánián vezetett Historia Domus volt, melyet 1748-ban nyitottak meg. A dolgozat elkészítése a honismeret jó előiskolája volt.

Ez volt az alapja a későbbi helytörténeti könyveim megírásának. Mindez szülőfalum és népe iránti szeretetemből és hűségemből fakad. Hiszem, hogy az előttünk élők szellemének felidézésével mi leszünk gazdagabbak, és a mi elmúlásunkkal sem merül feledésbe ez a világ, melynek részesei vagyunk. A helytörténet és krónikaírás kimeríthetetlen, kiapadhatatlan forrás. Kötelességünk emlékezni és emlékeztetni! Tapasztalatból tudom, hogy a szülőföld iránti érzelem a korrallal együtt nem halványul, sokkal inkább mélyül. Nem engedhetjük meg, hogy a feledés legyőzze az emlékezést!

Életutam utolsó szakaszában – amikor az időkerék már visszafelé pörög, de a gyertya még ég –, 2014 végén a közéletből való visszavonulásomat határoztam el. A csávolyi honismereti mozgalmunk zászlóbontásának

60. esztendeje, az önálló intézménnyé alakult helytörténeti gyűjteményünk (ahogy mi nevezük: falumúzeumunk) alapításának és vezetésének 50. éve volt. Pedagógiai pályám 42 évéből 24 évnyi igazgatóság utáni nyugdíjba vonulásom óta 26 év telt el. Felmentésemet kértem, mely elismeréssel megértésre talált.

Ekkor kezdtem „Szülőföldem morzsái” címen csokorba szedni 70 éves felnőtt időszakom visszaemlékezéseit. Elhatározásom 2016. év közepére teljesült. Ezt hat A/4-es spirálozott kötetben őrzöm, melyet családoknak, lemenőimnek szánok. A krónikalapokat számos illusztráció díszíti. A kötetekkel nincsen szándékomban a nagy nyilvánosság elé lépni. Pályafutásom emlékei talán csak szorosán vett környezetemben, lányaim, unokáim s életük párjai körében kelthetnek érdeklődést. Ezzel párhuzamosan végzem magánarchívumom, irat- és fényképtáram rendezését, selejtezését, mely hosszabb időt vesz majd igénybe. Remélem, lesz még időm rendet hagyni magam után. Amikor az ember múltat idéz, mindig fennáll annak a veszélye, hogy emlékezéseiben kisebb-nagyobb hézagok keletkeznek, hisz teljességre nem törekedhetünk. Bánatot, örömet, kudarcot, sikert felváltva mért rám a sors. Az évek szállnak, az emlékezet pedig túlnyomórészt a szépet babusgatja...

Karrierem alakulásában és teljesítésében a biztos háttér – házasságunk 55. évén át – életem párja, a feleségem haláláig biztosította. Távozásának több mint 10 éve már, de még ma is feldolgozhatatlanul gyászolom, és fogom, amíg élek. Szeretteinkről már csak az emlékek maradnak, de jó érzés, hogy van mire emlékezni, van mit megköszönnöm, akkor is, ha sajnos már csak virággal.

SZÜLŐFALUM, CSÁVOLY

A 280 éves Csávolyról a távol élők lexikális ismerete igen csekély, hiszen fejlődése kiugró ütemet nem mutatott, országos figyelem homlokterébe nem került. Most „Hon- és helytörténeti mozgalmunk” félévszázados zászlóbontásának jubileumán mintegy három évszázad távlatából kívánok visszatekinteni falunk keletkezésére, történetére, elnéptelenedésére illetve újranevelésére annak 280. éves évfordulóján.

Csávoly (horvátul Čavolj, németül Tschawal) község Bács-Kiskun megyében a bácskai löszhátság peremén, a Kígyós-ér két partján, Bajától 15 km távolságban keletre fekszik.

Egykori érseki birtok volt, 1850-től József-háza-tanyaközpont (egykori major) is hozzá tartozik.

Mérnökileg tervezett sakktábla alaprajzú település. Belterülete 161 ha. Külterülete 4742 ha. Lakónépesség száma 1854, házak száma 789. Tengersizint feletti magassága 134 m. Bács-Kiskun megye legmagasabb pontja az egykori községi erdőjében van (Ólomhegy 174 m). Rajta épült fel a 26 méter magas kilátótorony. Az ismeretlent is, ha a község területére lép, idilli kép fogadja. Ami a falu történelmének kezdetét illeti, már az időszámításunk előtti évezredben elkezdődött, mivel letelepedésre alkalmas helynek találta az ember. Régészeti leletek is a folyamatos megtelepedést bizonyítják. Ismereteink szerint az első írásos emlék a szekszárdi apátság oklevele (1375 Zichy okmánytárából), melynek másolatát falumúzeumunkban őrzünk. Csávoly az idők folyamán többször is elpusztult, majd mindig újjáépült. Legutóbb a török hódoltság után 1734-ben. Az itt letelepedett nép több százados munkája formálta ki a falu mai alakját. A történelem által létrehozott különleges szituációban többféle etnikumú, nyelvű, vallású népcsoportok kerültek itt össze az idők folyamán, s kezdték meg az együttélést, amely ilyen paraméterek alapján nem is lehetett zökkenőmentes.

Sajátos atmoszférájú bácskai település a miénk, ahol több száz éve él együtt bunyevác, magyar és német. A potsdami határozat következményeként a csávolyi németek egy része elmenekült, majd az itthon maradtak egy részét Németországba telepítették. Helyükbe Csehszlovákiából a kiülődzött magyarokkal bővült a paletta. Ezzel módosult a falu etnikai összetétele. Négy népi kultúra olvadt itt össze. A különböző nemzetiségű emberek megbékéltek egymással. Szállóigévé vált a faluban, hogy „Csávoly népe három nyelven dicséri Istenét, de egy szívvel szereti hazáját.” Mindig fontosnak tartottam egymás megismerését. A megbékélés híve vagyok. Mindig egymásért és soha a másik ellen!

Hát ebben a faluban születtem én 1928. szeptember 4-én, kedden reggel, kismise után 8-kor, a nádfedeles alvégi (tukulai) Árpád u. 506. sz. házban. 1934-től iskolásként már felvégen, majd a tanyákon, a szőlőben és szántóföldeken nevelkedtem, ahol paraszti munkára tanítottak.

A Mándics család hatodik generációja lettem én ebben a házközösségben élő házban. Ez volt a Bunyevác utca, a falu első utcája. Ezek az én gyökereim is, itt élnek rokonaim, ideköt gyermek- és ifjúkorom, a barátok, az ismerősök, a munkahely, a temető, szüleim, feleségem és húgom sírleléke. E faluban nőttem fel, szereztem első élményeimet a világról, az életről, itt kaptam a falubeliektől az első ismereteket arról a társadalomról, melynek aktív tagja lettem. Itt szocializálódtam, itt lettem háromnyelvű polgára hazánknak, bár nemzedékem gyermekkorát, ifjúságát a háború árnyékolta be. Ezer szállal kötődöm a helyhez, a világhoz, Európához, ahol gyermekeim, unokáim és dédunokáim élnek.

Az embernek becsülnie kell azt, amiből kinőtt, és túl kell szárnyalnia, de nem szabad elfelejteni, hogy reptéhez az erőt honnan kapta. Falualapító bunyevác őseimmel a családfakutatásom során szembesültem igazából. Én eljutottam arra a helyre, ahonnan ők menekülve érkeztek ide, Csávolyra...

ŐSEIM FÖLDJÉN

A mai horvátországi Buna folyó és környéke... Amikor arcomat felfrissítettem fenéig tiszta, átlátszó és hűvös, a napsugarak hatására zöldes színárnyalatú vizében, valami kimondhatatlanul különös érzés ragadott meg. Hoztam is magammal a vízből és egy kavicsot a medréből, melyet ereklyeként őrzök. Nékem ez a szépek-szépe forrása marad mindörökké! Lelki szemeim előtt lezajlott, hogy egykoron e tájon át hogyan is jöhettek őseim. A család törökverő lovas vitéz őse a péterváradai megsemmisítő török elleni csatában szerzett érdemeiért nemesi rangot kapott. A család nemesi címere díszíti a családi kriptánk obeliszkjét. Családfánk feldolgozása 1675-tel indul - 14 generációval napjainkig (ezt közlöm az „Egy élet emlékei” című, 2003-ban megjelent könyvemben.

A Művelődésügyi Minisztérium megbízásából az 1972/73-as tanév során öthónapos ösztöndíjas tanulmányúton vettem részt Jugoszláviában a Novi Sadi egyetem vendégeként, mely út országjárással ért véget. Így jutottam el Bosznia-Hercegovina várromokkal teli vidékére, őseim földjére, Mostar városba és az attól 10 kilométerre fekvő Neretva folyóba ömlő Buna folyóhoz és környékére, mely a hazai bunyevácok körében az őshaza szimbolikus jelentőségével bír. Szájról-szájra hagyományozódott ránk közel 330 év óta ez a vidék csodálattal és sok legendával emlegetve. A mintegy 300 méter magas sziklacsúcs barlangjából ered a híres forrásvíz, melyből a köves partok között kialakult a mindössze 8 km hosszú és 8-10 m széles folyó. Az itteniek szerint ez Európa legnagyobb forrása. A látványt emeli, hogy a meredek sziklafal hasadékaiba rakott fészkeiből megszámlálhatatlan kócsag és galamb repked felette. A forrásnál lévő Blagaj település a középkorban jelentős szerepet töltött be. Templomuk falán 2009-ben a Magyarországi Horvátok Országos Önkormányzata ennek emlékére megörökítő, horvát nyelvű fehérmárvány emléktáblát helyezett el.

A KÖZÖSSÉGÉRT ÉLŐ EMBER VAGYOK

Budapesten dolgoztam, amikor 1976 decemberében a rádióban elhangzott, és rendkívül sikert aratott Szilágyi György „Hanyas vagy?” című monológja. Egy nemzedék keserősége szólalt meg ebben, az 1928-ban és akörül születetteké. Én az vagyok! 1928-as! Bizony, a mi generációnk ismerte a fasizmust, a német megszállást és a Volksbundot, a nyilasokat, a csávolyi zsidó család elhurcolását, azután a fényes szeleket, az optimista újrakezdést is megélte.

Mondhatnám, hogy pályafutásunk kezdete mélyvízben volt. A személyi kultusz éveire nem szívesen gondolok. Különösen nem a Tájékoztató Iroda 1948-as határozatainak délszlávokra vonatkozó eseményeire. No, és 1956 is volt! Sokan hazát is cseréltek... a reményekből engedni kellett. A Kádár-korszak langyos évtizedei, aztán 1989-től a rendszer-váltás, a mai időszak; mind más és más, de

élni kellett, a családot el kellett tartani, és ahhoz munkalehetőségre volt szükség. Aki fiatalon nem hal meg, megöregszik – és az egy másik állapot. Ezt a folyamatot örökíttem meg családom számára kéziratos visszaemlékezéseimben. De másoknak is tanulságul is szolgálhat... Elveimből következett és következik mindez: egy olyan ember elveiből, aki a nemzetiségek megbékélésének ügyét egész életében határon belül és kívül egyaránt szolgálta/szolgálja.

A testvértelepülési kapcsolatok élesztője voltam. Az elüldözött csávolyiak zöme Waiblingen városba és környékére került. Waiblingenben emlékmúzeumot hoztak létre „Heimattube” néven. Könyvet adtak ki, és 1975-ben a testvértelepülés létrejöttét is nyilvánították. Mindegyiknél asszisztáltam. Rendszeresek voltak a látogatócserék. 1988-ban azután sikeres családi világtalálkozót szerveztem iskolánkban az 1928 körüli korosztálynak.

Életemet a jobb elérése érdekében töltöttem el. Pihenni különösebben nem kívántam, ezért szabadságot sosem kértem, betegálmányban csak kórházi kezelés esetén voltam. Családomnak nem kellett nélkülöznie, feleséggel együtt becsületesen dolgoztunk. Sikeresnek ítélem sorsunkat. A közösségért élő ember vagyok, akinek nyugodt a lelkiismerete.

Örömmel tölt el, hogy szülőfalumról és népéről feltárt, megírt és megjelent 21 könyvem közvetíti értékeimet, megmentve a múltat a felejtés homályától – és remélem, hogy az érdeklődő lakosság is sok információt kaphat ezekből.

A MÚLT EMLÉKEIT FELIDÉZNI ANNYI, MINT KÉTSZER ÉLNI

Nékem fontos történetek. Álcázott dicsekvések is, hiszen könyveim többször kerülnek szóba, mint ahogy tanulmányaim is. Nem titkolom, büszkeséggel tölt el, hogy ismereteimet, emlékeimet családomnak, lemenőimnek örökül hagyhatom. Megidézem ezekben néhai feleségemet, aki életében ehhez a munkámhoz is biztosította a nyugodt hátteret. Életét külön könyvben örökíttem meg „Egy boldog aszszony élete és halála” címen.

Emlékeim sokasága a történetekhez, helyzetekhez, különböző személyiségekhez kapcsolódik. Hét évtized van mögöttem – hol fényben, hol árnyékban, hol a kettő villódzásában. Mindezt igyekszem megosztani olvasóimmal.

A szerencse sem került el. Például többször születtem újból, mert volt motorkerékpár- és autóbalesetem is, életveszélyem elhárítása, (stent beépítése), kemoterápiás (rosszindulatú rák) kezelés, lemaradtam egy repülőgépről, mely lezuhant, túlélők nélkül. Ma tünetmentesen, jól érzem magam, dolgozom; és reményeim szerint mindent elrendeztem – vagy el fogok rendezni – magam körül.

Ma a függetlenséget tartom a leg többre. A belső csendet. Bizony, a sok új dolgot szemlélve a világban, az „okostelefon” korában itt, a Kárpát-zugban fontos marad a tolerancia, és elkerülhetetlen a lojalitás. Jó hazafinak kell lenni, akármilyen pártállású valaki. Nem kell elfeledni a származást, hogy az ember az legyen, aki lenni akar. Leon Wieseltier szerint: „Ha a szülők szava már feledésbe merült, etnikai identitás még akkor is létezik”.

TARTOZOM AZOKNAK, AKIKBŐL VALÓ VAGYOK

Pályafutásom kezdetén, 1949-ben a helyi délszláv iskola vezetőjévé neveztek ki, ami automatikusan vonta maga után, hogy a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége – mint érdekképviselői szervezet – Országos Választmányának tagja lettem. De helyi kultúrfelelős is, és a „Naše novine” hetilap tudósítója. Kaptam szolgálati lakást, és mentesítést a katonai szolgálat alól. Végeztem a dolgom, s már rég a helyi magyar tannyelvű iskola igazgatója voltam, amikor húsz év múltán, 1969-ben ez az országos választmány elnökévé választott. Majd 1973 őszén a VII. kongresszusunkon az országos hatáskörű szervezet főtitkárává választott. Ez a feladat Budapesthez kötött: szolgálati lakást kaptam, és családommal felköltöztünk. Pártfeladatként egy ciklusra vállaltam a megtisztelő bizalmat azzal, hogy majd visszatérünk a hogyan továbbra. Ez a szövetség tulajdonképpen három nemzetiség közösségét jelenti: a horvátokét, a szerbekét és a szlovénekét.

Származásom miatt hamar beilleszkedtem, és ezt jól felkészült, szorgalmas munkatársaimnak is köszönhettem. A tömegszervezeti tagság a maga sajátos kultúrájával – hozzászámítva a horvátok nyolc etnikai csoportját is – elég sokrétű volt. Ám mégsem a pedagógián volt a hangsúly, hanem inkább a politikán. Megmutatkozott ez a rendszerváltozáskor, amikor ebből az egy szervezetből három önálló jött létre...

Nem volnék őszinte, ha elhallgatnám, hogy jól éreztem magam. Sikerteljes eredményeket felmutatnom, sok újítást vezettem be. Létrehoztuk a honismereti-szekciót, anyanyelvi kiadványokat kezdtünk szerkeszteni, publikálni. Ortutay Gyula és Balassa Iván néprajztudósok segítségével néprajzi sorozatot indítottunk. Emellett történelmit és irodalmi is. Költőinknek antológiákat adtunk ki, sikeres együttéseket szerveztünk, támogattunk, például a Vujicsics-együttest.

1976 őszén Jugoszláviából olyan tíz napos meghívást kaptam látogatásra, amelyet elődeim közül még senki sem. A Zágrábból érkezett meghívó rangos eseményre invitált, melyhez szövetségi államok és a vajdasági tartomány is csatlakozott. Gazdag, színvonalas program volt. Vendéglátóim mindent elkövettek, hogy jól érezzem magam, és ez így is volt. A megbeszélések Zágrábban, Ljubljanában, Beográdban és Novi Sadon voltak. Mindegyiken szó esett az ún. „informbírók” (Tito marsallt megtagadók) magyarországi tárgyalóasztaltól való távoltartásáról. Közvetítettem, de hatáskörömön felüli dolog volt ez. Ráadásul szövetségünk lapszerkesztőségében is voltak érdekeltek. Ennek kiszivárgása után a belső légkör megromlott, ami sajnos kihatott az én egészségi állapotomra is. Végül – kormány szinten – megoldást nyert az ügy, de kétségkívül nehéz napok voltak ezek...

A ciklus végén a minősítésemre került sor. Nem dicsekvésként említem, de az részemre hízelt volt. Teljesítettem a nemzetiségpolitikánkkal szembeni elvárást, és támogatásról biztosítottak a következő ciklusra is. Ezt én természetesen szépen megköszöntem, de a válaszom az volt, hogy haza akarok menni. A kongresszusig már rövid volt az idő, elhúzódtott a kérés teljesítése. És persze nem volt az szokás, hogy valaki nemet mondjon egy

ilyen támogatásra. Végül, ha nem is könnyen, de megszületett a kölcsönös megállapodás. Gajdócsi István Bács-Kiskun megyei tanácselnök írásbeli kikérésére a munkáltató miniszterem, Pozsgay Imre áthelyezett a megyei helytörténeti gyűjtemények megyei felügyelőjévé, változatlan munkabérral, 1981. április 15-i határidővel. Onnan 1982. augusztus 1-én kerültem haza Csávolyra, amikor is a községi tanács az Általános Művelődési Központ igazgatójának választott meg. Újból itthon a család! Budapestre távozásomkor nem búcsúztam, csak elköszöntem, és visszatérésemet ígértem, amit többen kétségbevittek. De bizonyítottam.

Visszaemlékezésemből megismerhető szellemiségem, hazaszeretetem, anyanyelvem ápolása egyaránt. Ami bunyevác tájszólási anyanyelvem illeti, úgy alakult sorsom, hogy születésemtől kezdve munkaköröimben végig gyakorolhattam, sőt szükségem volt rá folyamatosan. Ami általában a csávolyi bunyevác-ság tradícióinak megőrzését illeti, gondolom, a 24. órába érkeztünk. Dicséretes azonban, hogy a helyi horvát nemzetiségi önkormányzat erőfeszítésekkel igyekszik közösségként való megmaradásunkért.

Tettem, teszem a dolgomat. Több kortársam, barátom ment már el mellőlem, én még itt vagyok. Napi sétám közben sok emberrel beszélgetek. Mondják, hogy a Csávolyon született férfiak közül, akik itt is laknak, most én vagyok a legidősebb. Mondják, hogy nyilván van még valami feladatom!

Nagyon szép életet tudhatok magaménak, és úgy elszaladt a 89 év, hogy észre sem vettem. Része vagyok a falunak. Megbecsülésben részesítenek. Tartozom azoknak, akiből való vagyok.

Rokonságunkban, családjunkban az első vagyok aki – szociológiai definíció szerint – „paraszi származású első generációs értelmiségi” lettem. Köszönhetem szüleimnek, akik szorgalmas nehéz paraszi munkájuk mellett fejlett erkölcsi érzékkel megáldott, humánus és igazságszerető, ugyanakkor foglalkozásukban is kiváló emberek voltak. Édesanyám a szegények varrónője volt. Édesapám földszántó és tanyabérlő, „kakasokat ébresztő” és későn fekvő, szorgalmas józan életű, istenfélő, parasztemberként volt ismert. Édesanyám

mosolygós, víg asszonyként dalolva jött ébreszteni. (Jó hangja volt!) Húgommal együtt kitanítattak bennünket, hogy jobb sorsunk legyen. Örök hála érte!

Szerencsésnek mondhatom magam, hogy munkám során olyan kiváló egyéniségekkel is találkoztam, akik tudatosították bennem: nem önmagunkért élünk... Életutam során hazánk számos közösségében megfordulhattam, és valamennyi szomszéd ország területén is, a Balticum-Adriaticum-Fekete tenger háromszögben – volt, ahol ösztöndíjasként – otthonosan éreztem magam. Hiszem és tudom, érzem, hogy a térség népei ezer szállal kötődnek egymáshoz; ennek szellemi, lelki és tárgyi bizonyítékaival meggyőzően találkoztam nemcsak az ottlétem, hanem a bűvárkodásaim során is.

Kiragadva említem szerepemet Zombor és Baja járás és testvérváros közötti, 1966-tól tartó együttműködésről, ezt az 1977-ben megjelent kiadvány tükrözi, melynek lektora voltam.

Kutatásaim nyomán keletkezett írásaim napi munkakereső tevékenységem mellett készültek, szabadidőmben. Esténként, éjjelenként, hétvégeken, szabadság alatt – nyugdíjasként más beosztással, de volt, hogy betegségem gyógykezelése alatt is. Családom tolerálta, hogy ezt az időt nem velük töltöttem. Hálas vagyok az Úrnak, hogy sokféle tehetséggel áldott meg, és alkalmat adott a velük való sáfárkodásra. Hogy hogyan sáfárkodtam, ennek megállapítása az utókor dolga...

Az én koromra az ember a falunkban közszájon forgó szólás szerint „megette kenyere javát”. A közéletből való visszavonulásom előtt, nyugdíjba vonulásommal kezdődött különböző kötelezettségeim felszámolása. Már hosszabb ideje semmiféle politikai, társadalmi és „civil” tömegszervezetnek, egyesületnek nem vagyok tagja. Egyedül a falumúzeumban tartott rendhagyó órák és tárlatvezetések maradtak meg – de azokat több nyelven tartom. Nem vagyok elfelejtve, kapom a meghívásokat, melyeknek – ha tehetem – eleget is teszek. A főszerep azonban ma már népes családomé, és persze fontos a napi séta is az iskoláig! Hogy igény szerint tapasztalataimat megoszthassam másokkal. A közösségi érzés mélyíti a Csávolyért való összetartozás tudatát.

A KÖZÉLET ÉS A HONISMERET VONZÁSÁBAN

Szerencsés embernek tartom magam, hogy ott lehettem az alulról kezdeményezett országos honismereti mozgalom bölcsőjénél, ahol egy életre elköteleztem magam. Közvetítéssel így jutott el ez a mozgalom Bács-Kiskunba és természetesen Csávolyra is a Hazafias Népfront égisze alatt...

Jóformán még meg sem száradt a tinta a tanítói oklevelemlen, amikor 1948 őszén ott találtam magam a faluhoz tartozó Józsefházapuszta tanyasi iskolában helyettesítő tanítóként, karácsonyig. Osztatlan I-VIII. osztály – 35 tanulóval. Abba az iskolába kerültem, amelyikbe tanyasi kisdiaikként én is jártam. Abban az időben vezették be a paraszti helyeken a „Szabadföld Téli Esték”-et, melyeket itt Bajáról kijáró nyugdíjas nevelők tartottak. Sokat ellestem módszerükből. Mély víz volt ez nekem a javából! 1949 januárjában a községi előjáróság népművelési ügyvezetővé választott, majd tiszteletdíjas kultúrház-igazgatóvá, mely beosztásban 1957. évi iskolaigazgatói kinevezésemig maradtam. Ez nem volt nehéz, mert már diákkoromban is aktív tagja voltam a helyi műkedvelő színjátszó csoportnak és énekarnak. Tanyasi tanítóként segítettem a falusi úttörőszervezet megalakulását, s lettem annak titkára, majd csapatvezetője. Gondolom, ennek köszönhetően kaptam 1949. április 23-án kinevezést a csávolyi állami iskolába, annak felső tagozatába mint osztályfőnök. Jóformán meg sem melegedtem, amikor az 1949/50-es tanév szeptemberének végén a Közoktatásügyi Minisztérium a magyar iskolából kinevezett a helyi állami „délsláv” (bunyevác) iskola vezetőjévé. I-VIII. osztályos osztatlan iskola volt, 24 tanulóval. Az ottani szerb származású tanítónót ugyanis az ÁVÓ koholt vádak alapján elhurcolta. Az én tanítói oklevelem pedig magyar és horvát nyelvű tanításra képesített. Szóban egy évet helyeztek kilátásba itteni működésemre. Visszahelyezésemre a magyar iskolába hat év múlva került sor.

Nem volt nehéz beilleszkednem, hisz szülőfalum volt ez nékem, ismerték szüleimet is a faluban. 1950-ben megházasodtam egy Pozsonyban született magyar lánnyal. A faluban így 1945 után mi lettünk az első vegyes házasságúak. Két leánygyermekünk született,

akik a tanári pályát választották hivatásuknak. Délsláv kultúrfelelősként mint a bunyevác együttes vezetője 1952-ben megalakítottam a „Bunyevác táncsoportot” – négy népi kultúrával, háromnyelvű repertoárral. Így a tagság vegyes nemzetiségű volt. Ez a táncsoport még ma is így működik a helyi horvát nemzetiségi önkormányzat fenntartásával. 1956–57-ben a Kulturális Minisztérium és a Délsláv Szövetség felkérésére országos körúton vettünk részt 90 perces műsorunkkal Baranya, Győr-Sopron, Vas és Zala megyékben. Az 1956-os Kecskeméti Kulturális Seregszemen a szervező bizottság táncsoportunkat „kiváló” eredménnyel, „a megye legjobb délsláv együttesének” minősítette.

1950-ben megválasztottak helyi tanácsagnak. A következő ciklusra, 1954-ben Csávoly és Felsőszentiván közös megyei tanácsagnak választottak, melynek második ciklusában, 1958-tól a Megyei Művelődési Bizottság titkára voltam.

1954-ben az Országos Népművelési Intézet a pedagógus kultúrotthon-igazgatók kéthetes továbbképző tanfolyamára hívott meg. Ott ismertem meg azokat az előadókat, és kerültem közel hozzájuk, akik meggyőzően beszéltek a honismeretről, a hazaszeretetről, annak helytörténeti vonatkozásairól. Morvai Péter, Novák József és Dömötör Sándor voltak a mozgalom veteránjai.

Megyei tanácsagnaként találkoztam először Ortutay Gyula akadémikussal, megyénk listavezető országgyűlési képviselőjével. Abban az időben voltak a megyék közti országos vetélkedők. A megyei szellemi vetélkedő csapat tagjaként egyre többet találkoztunk. Szeretett velem bunyevácul beszélgetni. Megyénk többször lett győztes, és a csávolyi helytörténeti gyűjtemény is többször volt a rádióközvetítés kihelyezett helyszíne.

1962-ben Bács-Kiskun megyei kezdeményezésre indult meg a honismereti mozgalom – és ezzel a települési krónikaírás országos szervezése. Kuczy Károly kollégám Foktón, én Csávolyon a községi tanács támogatásával és a krónikaíró kör segítségével megkezdtük a honismereti munka helyi vezetését. A módszert és szempontokat mi dolgoztuk ki, ezeket a Hazafias Népfront Országos honismereti felölőse, Tóth László hagyta jóvá.

1963-ban szülőfalum országgyűlési képviselőnek jelölt, és meg is választottak. Négy cikluson át voltam a bajai járás képviselője – 12 településen. A parlament kulturális bizottságának lettem tagja, melynek elnöke Ortutay Gyula volt. Így rendszeressé váltak találkozásaink. Időközben barátjává fogadott, és élete végéig patronált. Családirag is találkozgatunk.

Amikor a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnöksége 1968-ban országos jelegű Honismereti Bizottságot hozott létre, engem is felkért, hogy a bizottságban tagként közreműködést vállaljak. Megtisztelő feladatként hosszú időn át szívesen vettem részt ebben a munkában, és rendszeresen eljártam a Honismereti Akadémiákra is. A 16 tagú testületben rangos fővárosiak mellett vidékről a körösladányi gimnázium tanára és jómagam, a csávolyi általános iskola igazgatója voltunk ketten. A bizottság elnöke Ortutay Gyula, titkára Töltési Imre volt. A Bács-Kiskun megyei bizottságnak 1968–1993 között voltam elnöke. Most mind a kettőnek örökös tiszteletbeli tagja vagyok. A helytörténészek szorgalmának köszönhetően virágjában szökkent a honismereti mozgalom.

A csávolyi ifjúsági és felnőtt honismereti szakkörök alakulása az 1958/59-es tanévnyitón történt, ahol Dömötör Sándor a Népművelési Intézet és Tóth László a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Honismereti Bizottsága képviselőjében volt jelen.

Dömötör Sándorral életre szóló barátság kezdődött akkor. Megtekintette krónikakötetünket, a községről készült kéziratomat, és magával vitte bemutatni Ortutay professzornak. Az első könyvem megjelenésének kezdete volt ez – és az első könyv a község történetéről.

AZ ELSŐ KÖNYV CSÁVOLYRÓL

A kéziratra válasz Ortutay Gyula egyetemi tanártól érkezett. Az észrevételeknek megfelelő kiegészítések után 1964-ben Dömötör Sándorhoz került lektorálásra. 1968-ban a Művelődésügyi Minisztérium Kiadói Főigazgatósága engedélyt adott a megjelenésre. Előszót Székely György akadémikus, az Országos Helytörténeti Bizottság elnöke írt. A könyv

megrendelője és kiadója Csávoly Községi Tanács volt, Pálfia Mihály elnök idejében. 1 200 példányban jelent meg, de nem került árusításra, hanem ajándékként jutott a megtiszteltak könyvespolcaira. A TV-ben és rádióban Szepesi György riporter mutatta be, de nagy visszhangja volt, és szép hírverést kapott a nemzetiségi sajtóban is. A Petőfi Népében Heltai Nándor szerkesztő méltatta: „Kis község gazdag krónikája Mándics Mihály könyvéről” cím alatt (1969. június 6.).

Fejezetek Csávoly község krónikájából 1944–1964. Ez a mi kis monográfiánk...

Nem szokványos könyvet kapott kézbe az olvasó, hanem az akkor már sok éve vezetett, rengeteg friss adattal gazdag igényesen szerkesztett „községi krónika” köteteire támaszkodó színes – Csávoly esetében háromnyelvű – kötetet. A kezdet kezdeténél kezdtük, folytattuk egészen a megjelenés idejéig, sok „társszerző” segítségével. Az olvasók az akkor még élő idős emlékezetében meglévő eseményeket, szájhagyományokat, kulturális értékeket valóságghú dokumentumokkal alátámasztva, hitelesen kapták. Korrajzként hűen tükröződött a visszaemlékezésekből a több nemzetiségű falusi közösségben élő emberek sorsa. Több évszázad keresztmetszete ez, gazdag képanyaggal illusztrálva. Hiteles helytörténet, amelyből kiérződik a hely szelleme. Igényes kiállítású keményfedeles mű. Ott van a csávolyi családok könyvespolcán, mint a biblia. Szépeket írtak róla megjelenésekor...

Volt egy álmom mindig, egy nagy monográfia megírása, tudományos igénnyel, egy több szerzős mű jól felkészült, tudományos rangú, elismert szerzőkkel. Majdnem sikerült... Az, hogy végül nem valósult meg, pótolhatatlan veszteség. Jóvátehetetlen veszteség...

AMI NEM VALÓSULHATOTT MEG: CSÁVOLY TÖRTÉNETE ÉS NÉPRAJZA

A község „Csávoly története és néprajza” című többszerzős, tudományos monográfia megírását tervezte, 70 ív terjedelemben. A tanulság kedvéért tartozom megemlíteni, miért is hiúsult meg ez a szépen megtervezett munka. 1986. június 4-én Csávoly Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága nevében a tanácselnök

és a vb. titkár kiadói szerződést kötött a fenti mű megírására 33 szerzővel. Főszerkesztőjévé felkérte Hegyi Andrást, a szegedi JATE Új- és Legújabbkori Egyetemes Történeti Tanszékének vezetőjét, társszerkesztőjévé engem, lektorává pedig Csatári Dániel egyetemi tanárt. Pálfia Mihály tanácselnök volt a felelős, hogy a szükséges anyagiakat koordinálja, a megyei céltámogatásról pedig Gajdócsi István, megyei tanácselnök biztosította a községet. Emellett a községi gazdasági egységek valamint a település vezetése a költségvetésből biztosította a fedezetet. A szegedi egyetem anyagiakkal is vállalta a kötet patronálását.

Drávai László vb. titkár 1986. június 4-én átadta a kiadói szerződéseket (ezek elvileg ma is érvényesek). A szerzők zöme a JATE tanári karából került ki, ill. a megye közismert és elismert tudományos kutatói, helytörténészei közül. A kész kézirat leadásának tervét 1989. június 30-ban jelölték meg. Megjelenését a Kiadói Főigazgatóság engedélyétől számított két éven belül vállalta a községi tanács – 1500 példányban, egy vagy két kötetben. Az előszó megírását Gajdócsi István, az utószóét Székely György akadémikus vállalta. Több szerző eleget is tett vállalt feladatának, és kéziratát leadta. Akik a leadott, lektorált kéziratot nem vették vissza: Abonyiné Palotás Jolán, Sebők Ferenc, Kuczy Károly, Frick Mária, Mándics Izabella, Kricskovics Antal, Solymos Ede, Mészáros Ágnes, Sztepanovity Predrag és Mándics Mihály. Mindenki kapott előleget, de az elszámolásra a mai napig nem került sor. 1988-ban a főszerkesztő váratlanul elhunyt. A rendszerváltozás után személyi változások történtek a község vezetésében, de a tervezett könyvvel a helyi testület többé már nem foglalkozott.

Így bukott meg a többszerzős mű. Az érdekelt szerzők – úriemberek lévén – hivatalosan nem reklamáltak ugyan, véleményt azért nyilvánítottak. Én ezt az egészet kudarcként éltem meg. Fájni fog, míg élek...

AZ ÚJRAKEZDÉS

Mivel a monográfiáról már senki sem beszélt, a millicentenárium esztendejében határozta el a Csávolyi Honismereti Baráti Kör, hogy kiadványsorozatot indít községünk éle-

téről, történetéről, hagyományairól, nevezetes személyiségeiről. A sorozat „Csávolyi helytörténeti füzetek” cím alatt indult. Gondozását szülőfalum iránti tiszteletből és szeretetből, díjazás nélkül vállaltam. A nyomdai költségekre szponzorokat, mecénásokat kerestem, keresek – és eddig találtam is, akik a megjelent könyvekből tiszteletpéldányokat kaptak. Újabbban a Csávolyi Horvát Nemzetiségi Önkormányzat is a megjelentetés támogatója lett. Nem minden jelent meg. Van, amit kézirat gyanánt őrzök, szerkesztettem kötetbe, és spirálózva bekötve őrzöm. Visszaemlékezésem „Csávoly honismerete” címen hasonló formában őrzöm, sok-sok illusztrációval 439 A/4-es oldalon, számítógépre is elmentve – egy példány pedig a községi könyvtárban olvasható belőle.

Gondozásomban eddig 21 megjelent mű született. A sok sikeres bemutató csodálatos élményt nyújtott. Ilyen volt például a községi könyvtárban tartott rendhagyó irodalmi est – 85 éves köszöntéssel egybekötve.

Nem a mi kiadásunk „A csávolyi iskola” című munkám, melyet a Művelődési Minisztérium felkérésére írtam az Országos Pedagógiai Intézet „A pedagógiai időszzerű kérdései hazánkban” sorozata részeként, s mely a Tankönyvkiadó gondozásában jelent meg 1975-ben.

Megemlítem még, hogy a bunyevác nyelvem gyakorlására – műkedvelésből – csávolyi dialektusban elbeszéléseket írtam „Priče sa bunjevačk salaša – Elbeszélések a bunyevác tanyavilágból” címmel, bő magyar összefoglalóval. Erre külön engedélyt kellett kérni. Levelemre Navracics Tibor miniszterelnök-helyttestől kedvező választ kaptam: engedélyt a dialektikus nyelv használatára, és a nyomdaköltséget is vállalva. Nemes gesztus, köszönet és hála érte. Ez 2011-ben volt.

„Hattyúdalom” a „Csávolyi urbarium 1772” 2013-ban jelent meg, 85. születésnapomra. A Kenyeres fivérek, a Mogyi Kft. igazgatói adták át az első tiszteletpéldányt. Nagy öröm számomra, hogy sikerült még ezt feldolgoznom és közreadnom. A mai falut alapító csávolyiak életének egy szeletét idéztem meg, az oszmán birodalom utáni újkori falunk újraépítésének, benépesítésének kezdő időszakáról.

Bemutattam, hogy az alapító bunyevácok mellé csatlakozott környékbeli magyarok és később a belső migrációval érkezett németek hogyan járultak hozzá a község újraalapításához, az egyház újrászervezéséhez, s az ország gyarapításához. Szorgalmas, takaros, beosztó, vállalkozó polgárok voltak. Tisztelegni akartam előttük.

Van még néhány leadott néprajzi tanulmányom a Néprajzi Társaság horvát és a szerb etnográfiai szerkesztőségénél, megjelenés alatt és megjelenésre váró. Bár kutatni, utazni már nemigen vágyom – de írni fogok még. Hisz ott van a falumúzeumunkban Csávoly 1962–1990 között vezetett falukrónikája – 6 000 oldalon, 52 könyvbe kötve. Abból még sokat meríthettek, ahogy mindenki, aki hozzám hasonlóan elhivatottságot érez a falu történetének megismerésére, megismertetésére.

HASZNOS AKARTAM, AKAROK LENNI

Minden területen megtaláltam a munka örömét, szépségét. Leginkább mégis az a legfontosabb, hogy taníthattam egy életen keresztül. Egész életemben fűtött valami ambíció: olvasni, írni, ott lenni, ahol a szellem dolgai folynak. Hasznos akartam, akarok lenni, mint apám, aki életformájával adott mintát emberségből.

Drávai László jegyző mondta a vasdiplomám átadásakor: 1988-ra a „szegény ember” legkisebb fia futását megfutotta, harcait megharcolta, és a hitét megőrizte...

A rendszerváltást követő évek a nyugálományú iskolaigazgatót újra a közéletben találják. Helyi önkormányzati képviselővé választják, vezeti a honismereti baráti kört és a falumúzeumot, közben pedig csak ír és ír, és szerkeszt és újra ír.

Frankovics György írta rólam: „Ismert és elismert helytörténész. A bunyevác-horvátok múltjának, néprajzi hagyományainak megismertetése elválaszthatatlanul kötődik nevéhez. Művei nélkül szegényebb lenne a horvát nemzetiség eme csoportja. Stílusa tömör, elegáns, olvasmányos. A Bajai Bunyevác Tájház alapítója” (Honismeret 2008/5).

Meg kell még említenem a képző- és iparművészettel való kapcsolatomat. Magamat és családomat is azok közé sorolom, akik pártfo-

golják, támogatják a művészet valamennyi területét. Másrészt hivatásomból fakadóan foglalkozom is vele. Közéletiségemben szerencsém volt sok művészt megismerni, közülük többükkel barátságot kötni. Helyben is mindig volt képzőművészeti szakkör, műkedvelő érdeklődőkkel. Így sor került arra is, hogy baráti, ismeretségi körömből többen felkértek egy-egy kiállítás megrendezésére, megnyitására. Szívesen tettem, hiszen a felkérő alkotókat sok esztendeje ismertem, tiszteltem, szerettem. Gyermekkori elemista osztálytársam Novák Lajos, a tanítóképzőben Mözsi Szabó István, a „fényes szellők kollégiumából” ismert Szurcsik János és neje... Kimagasló teljesítményű, kitüntetett művészek, díjazottak. Lakásunkat díszítő munkáik között feleségem portréja Novák barátom alkotása.

Csávolyon 12, vidéken (Budapesten, Baján, Mezőhegyesen és több faluban) 14 kiállítást, 11 településen helytörténeti-néprajzi gyűjteményeket, tájházakat, köztük nemzetiségieket nyitottam meg. Amit lehet, ma is meglátogatok.

Csávolyon az IKSZT (Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér, a köztudatban máig is a kultúrház) előterében állandó képzőművészeti kiállítás látható, a helyiek egy-egy munkája a falumúzeumban is megtekinthető. Múzeumunkban rendszeresen, élvezettel készítettem az időszakos kiállításokat – kiemelten a néprajz köréből. Diákoknak még most is tartok rendhagyó múzeumi órákat. A honismereti munka máig életem fontos része, és örülök, hogy ezt sokan értékelik. Jó egymás kezét fogni, és jó, hogy van egy közösség, ahová tartozom.

Ismeretem szerint hazánkban elsőként Csávolyon épült társadalmi összefogással emlékmű az aradi hősök tiszteletére az iskola előtti szoborparkban (Honismeret 1995/5).

Honismereti baráti körünk közadakozásból 17 emléktábla állítását, több emlékhely kialakítását szervezte meg. Az egyik emléktábla első elemista tanítómé, a csupa szív és lélek vitéz Váraljay (Waitz) Józsefé. Ő példaképem, aki nagy hatással volt rám. Óráin ismeretlenek voltak a megfélemlítés eszközei (nádi pálca). Része volt abban, hogy a pedagógiai hivatást választottam. A község szülötte és nevezetes személyisége is emléktáblát kapott: a csávolyi Páncsity Péter jezsuita szerzetes, aki

Travnikban a katolikus központ tartományi házfőnöke volt. 2002-ben díjat alapítottak tiszteletére.

Örömmel gondolok vissza a Hazafias Népfront 1985-ben meghirdetett ország-fényképezési akciójára is, amelyre sikerült megnyernem a bajai fotóklubot és a honismereti fotószaakkört. Önzetlen munkájuk eredményeképp Csávoly első helyezést ért el. A színes fotókból a könyvtár előterében állandó kiállítást rendeztünk. A fényképek a mulandóságra emlékeztetnek ugyan, de a távoli időkben zajlott eseményeket élénk tudják varázsolni egy-egy valósághoz hű pillanattal.

ÖSSZEFOGÁSSAL CSODÁKAT LEHET TEREMTENI

Írásom végéhez értem, miközben meg tapasztaltam, hogy a visszaemlékezést csak megkezdeni lehet, de befejezni soha. Most is vívódtam, hogy ideillik-e, ami díszpolgárrá avatásomkor egy felszólaló részéről hangzott el. Mivel közéletiséggel kapcsolatos, és nem is akármilyen része, hát mégis megemlítem. (Annál is inkább, mert a családomnak hagyott visszaemlékezésemben a „válogatott boldogságaim” csokrában is szerepel...) Eszerint a csávolyi nép nem felejtette el azokat a közügyeket, amelyeknél bábáskodtam, közreműködtem. Amikor például a megyei tanácsülésen érveléseimre a testület megváltoztatta határozatát, és községünket is a „felsőfokú”-ak közé sorolta. Ennek következményeként az állami költségvetés terhére a bajai járásban elsőként jött létre a törpe-vízmű, melyhez vezénylésemmel az árkok ásását társadalmi munkában végeztük.

Ezt követte a minden ház előtti betonjárda. Belterületi utcáink portalanított szakaszai a szőlőig. Iskolaszárny-bővítés tornacsarnokkal, szolgálati lakások, tanyák villamosítása, kollégium építése tanyasi gyermekeknek, játszótér. A községi vezetés jól mozgósította a lakosságot. Összefogással csodákat lehet teremteni.

Az 1972-ben az iskolának szerzett erkölcsi és anyagi támogatást Gosztonyi János oktatási államtitkárnak köszönhetjük. Ő is azok közé tartozott, akik a „szocializmust építő” rendszerben is európai dimenzióban gondol-

kodtak, akárcsak akkori a megyei tanácselnökünk, Gajdócsi István is, kinek szobrot állítottak szülővárosában, Baján.

Falum és iskolája meghatározó szerepet játszott életemben. Ez a pálya, ahogy múltak az évek, és szaporodott a tanítványok száma, egyre több örömet és gyönyörűséget szerzett nekem. Egykori tanítványaim közül többel ma is ápoljuk kapcsolatunkat, szíves barátságunkat. Sok fiatal felkeres ma is még – tanácsért vagy egy hangulatos beszélgetés örömeért, akár vidékről is. Egyesek bámulatra méltó hűséggel és kitartással ragaszkodnak hozzám, leveleikkel, telefonálásukkal tudósítanak soruk alakulásáról, gratulálnak sikereimhez vagy névnapom alkalmából.

ÉLNI FOG, AMIÉRT ÉLTEM

Nosztalgiazom, s nem tudom, hogy válik néhány pillanat, egy látvány, egy illat vagy szemvillanás feledhetetlen emlékké. S mitől van az, hogy az egyik esemény legendává lesz, a másik elmúlik az idővel, elfelejtődik, kitörlődik vagy személyes emlékké bárosnyul, amit csak akkor simít végig az ember, ha nem zavarják idegen tekintetek.

Éltető erőm az írás volt. Munkásságom fontos része a tudományos érdeklődésre számot tartó tanulmányok közlése, a meghirdetett országos pályázatokban való részvétel. Szerteágazó érdeklődésemet híven tükrözi a munkásságomról készült bibliográfia is, mely 2003-ban készült. A Települési Értéktár Bizottság a Hungaricum helyi leltári gyűjteménybe nemcsak a bibliográfiát vette fel, hanem a Csávolyért tett lokálpatriótai írói és közéleti munkásságomat is.

Végül is a tanyától eljutottam az egyetemi bölcsészdoktorátusig, ahogy a palatáblától az Apáczai-díjig, s lettem a csávolyi Mándics (a végén olykor ch, ts vagy ty), a család Joszáának első generációs értelmiségije.

Az igazi minősítés az az értékítélet, mely a hozzáértőktől és az elfogulatlan kortársaktól származik. Boccaccióval együtt vallom: „Mind, amit teszel, emlék lesz. Úgy élj, hogy minden, amit teszel, érdemes legyen az emlékezésre”. Igyekeztem, igyekszem így élni.

Csak a szívben nem száll az idő! Úgy érzem, hogy az alkony lopakodó árnyékában

elmondhatom: azzal, hogy ezt a hivatást töltöttem be, volt értelme az életemnek. Érdemes volt! Amikor már nem leszek, akkor is élni fog az, amiért éltem, amit képviseltem: gyermekeimen, unokáimon, dédunokáimon túl a hátrahagyott szellemi kincsben.

Mivel ennek az írásnak is terjedelmi korlátai vannak, el kellett döntenem, hogy gazdag életutamból mi az, amit még megoszthatok olvasóimmal. Említettem már, hogy életpályám során a tevékenységeimhez feleségem biztosította a nyugodt biztos hátteret. Ezt szó szerint kell érteni. A családi szerepe mellett munkahelye is volt, és közéletiségem ügyeivel kapcsolatban szinte titkárnői szerepet töltötte be. Oly precízen, hogy megjelent bibliográfiám szerkesztői az ő feljegyzéséből dolgoztak. Ezt befejezve lett beteg, és többé már nem épülhetett fel. Kivételes egyéniség volt, akit a falusi visszavonultságában is aura, a vonzás légköre övezett. Azután 2005. július 13-án elment az élők sorából, 70 évesen mindörökre...

Azóta is fáj, hogy a nekem ítélt elismeréseket nem oszthatom meg vele, amelyek az ő érdemei is. Azóta Ibolyka óvónő leányom családjával közös háztartásban élek, egy udvarban, külön házban. Ezért tudok még ma is szellemi munkával foglalkozni. És azért is, mert írásaimat középiskolai tanár leányom, a Baján élő Izabella menti, dolgozza fel számítógépre.

Megjelent könyveimről, jelentősebb tanulmányaimról, előadásaimról, pályadíjat nyert munkáimról (melyek közül több országos első díjas is), könyvbemutatóim helyeiről és méltatóiról, szponzoraimról, külföldi útjaimról, tevékenységem elismeréseiről, kik írták rólam szakdolgozatukat, „kézirat gyanánt” elkészült munkáimról hosszú oldalakat írhatnék még. Országgyűlési tevékenységeimet 400 oldalas kéziratot feljegyzés őrzi. Négy ciklus, 18 év és 14 település összesítése a közéletiségből. Parlamenti felszólalásaim. Az ezekkel járó a rádió- és TV-szereplések, az országos és regionális sajtóban megjelenő cikkek általam vagy rólam. Az országos TV adás több alkalommal, a Pécsi Regionális TV horvát szekciója kétszer sugárzott portrét. Sokszor szerepeltem tehát a médiában. Ezeket felírtam, de nincs nyilvántartásom a társszerzői, lektori, elő- vagy utószó-írókénti közreműködéseimről.

Szívesen emlékszem arra is, hogy úttörő vezető koromban több rádiós vetélkedőben szerepelt csávolyi csapatunk, sőt, országos második díjat is kaptunk a „Haj regő rejtem” versenyben. Meg kell még említenem, hogy a „Mebékélés” című rádiójáték, melyet Maráz László dramaturg írt, Prix Itália-díjat nyert; ebben narrátor voltam.

Eddig közel ötvenen kérték segítségemet szakdolgozatuk, diplomájuk megírásához. 2003-ban a Halász Péter által szerkesztett „Magyarországról jövök...” – „Az én falum” c. rádióműsor szellemi házigazdája voltam, egy adásé, ami Csávolyról szólt; erről a Honismeret c. folyóirat is tudósított (Honismeret 2004/5).

Végül nem mulaszthatom el, hogy ne említssem meg önálló könyveim bemutatóinak, a születésnapomra a bajai Türr István Múzeumban rendezett születésnapi felolvasó ülésnek és a rendhagyó irodalmi estéknek rám gyakorolt hatását:

2008. augusztus 20-án a parlamentben – 80 évesen – életutam, több évtizedes munkásságom elismeréseként a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésében részesültem. Ennek apropójaként került sor Merk Zsuzsa igazgató kezdeményezésére 2008. december 3-án a bajai Türr István Múzeumban egy felolvasó ülésre. Társszervezők voltak: Magyar Néprajzi Társaság Nemzetiségi Szakosztály; Országos Honismereti Szövetség és Bács-Kiskun megyei Egyesülete. A laudációt Horváth Sándor nemzetiségi szakosztály-elnök mondta, köszöntőt a múzeumigazgató és Székelyné Körösi Ilona, a Bács-Kiskun megyei Honismereti Egyesület elnöke. A felolvasó ülésre felkért szaktekintélyek, előadók hatan voltak. Baráti beszélgetéssel zárult a rendezvény (Bajai Honpolgár 11. sz. tudósított az eseményről).

2013. november 3., 17 órára a Csávolyi Könyvtár, Információs és Közösségi Hely vezetője, Kesziné Dudás Katalin invitálta a csávolyiakat egy irodalmi estre, ahol Fekete Imre, a Bácskai Rákóczi Szövetség alelnöke beszélgetett velem Csávoly helytörténeti könyveiről. Rendhagyónak én nevezem, mert ilyen formában még nem találkoztam olvasóimmal, kik népes számban voltak jelen. Berta János polgármester 85. születésnapomra és a

honismereti tevékenységem 55. jubileumára gratulált, és életutamról villantott fel képeket. Fekete Imre, egykori tanítványom irányította a beszélgetést, melybe a hallgatóság is bekapcsolódott valóban rendhagyó módon. A könyvtárvezető itt-ott idézett könyveimből. Befejezésül Gál Zoltán művelődéstörténész a „hattyúdalomat” mutatta be, a Csávolyi urbárium 1772 című munkámat. A méltatás hízelgő volt számomra. Fekete Imre a találkozó zárszavaként kihangsúlyozta, hogy „Miska bácsi ma itt és most, ezen az esten próféta volt a maga hazájában!” (Tudósított róla: Petőfi Népe 2013. november 8. – Bajai Honpolgár 2014. március.)

A méltató előadók és a népes számban megjelent tisztelőim megnyilatkozásai és a kísérő műsorok mélyen meghatottak, el is érzékenyültem dedikálás közben. Az ilyen találkozások egy életre szóló, szavakban ki nem fejezhető öröm- és boldogságforrások, adrenalin-emelő, felejthetetlen élmények, melyekből erőt nyerek. Feltöltődöm, és máris a következő feladatra gondolok. Soha nem hittem volna, hogy olyan érték lennék olvasóim, tisztelőim szemében, mint amilyenek feltűntek.

JÓ SZÁNDÉKÚ IDEALISTA MARADTAM

Az ember életében sokszor felvetődik a kérdés, hogy mi a feladata, hivatása, kötelessége azzal a közösséggel szemben, amelyikből származott, amelyikben él. Ha pedig már idősebb, számot vet, hogy mit tett érte, mivel támogatta, segítette, gazdagította annak szellemi és anyagi javait.

Én, aki négy évtizedes megbízás után ott mentem nyugdíjba ahol születtem, szülőföldemet, szűkebb pátriámat, Csávolyt, ahová száz láthatatlan szállal húz, vonz, köt a múlt és a jelen, és népét is szeretem. Erre neveltem lányaimat és tanítványaimat is. Mindig azon töprengtem és töprengek, mit tehetnék még érte. Bár az emberi élet véges, a szó és írás tovább él. Az ítélet majd az utókor dolga lesz.

Ennyi év az ember életében elég hosszú idő, bármi történhet vele: megváltozhat életfelfogása, értékrendje, magatartása, politikai orientáltsága és így tovább. Én jó szándékú

idealista maradtam, és ez életemnek akár ars poetica is lehetne.

A szülőföld szeretete, a diplomám és az iskola meghatározó ereje, tanítóim, hitoktatóim, tanáraink és professzoraink példái voltak azoknak a törekvéseimnek, hogy szülőfalum művelődésével és történetével is foglalkozzam. Szerencse, hogy iskoláimban mindenütt e szellemben tanulhattam és tanítottak nevelőim. Hatással lettek egész életemre. Sokszor jutnak eszembe a Kalocsai Székesegyház és a Tanítók Háza kápolnájában tartott ünnepi misék áhítatos, díszes ceremóniái, a gyertyák és füstölő tömjénillata, a ministrálás és a kántorizálás. Gyakran könnyeztem a meghatottságtól. Ilyenkor eszembe jut, amit diákársaimmal átéltünk. A háborús évek, a levante-képzés, a cserkészmozgalom. A kalocsai Tanítóképző Intézet Mária Kongregációja vezetője voltam. Ma is őrzöm medáliáját.

Felnőttkori közéleti kutatómunkám, tanulmányaim és a honismereti mozgalom során nagyszerű kiváló szakemberekkel ismerkedhettem meg, közülük többen barátságukkal is megtiszteltek: politikusok, nemzetiségpolitikusok, pedagógusok, muzeológusok, régészek, néprajzosok, történészek és még megannyian. Munkámban mindig kerestem a tudományos és társadalmi szervekkel való együttműködés lehetőségét, a kimagasló honismereti kutatókkal való együttműködést. Szülői örökségként dédelgetek és követek egy parancsot: „Úgy dolgozz, mintha örökké élnél és úgy imádkozz, mintha holnap meghalnál!”

E szellemben írtam meg 2008-ban „utolsó” könyvem Családi Krónika (1675–2008) címen. Ez a kötet tisztelgés lenne őseim emlékének. Személyes vallomásom szülőföldemről, eleimről, családomról, feleségemről, egykori barátaimról, a közéletéről, a pártoskodásról, a hagyományőrzésről. Életutam vallomása, hitvallása és számadása is, melyet unokáimnak és dedunokáimnak ajánlottam.

A pedagógus pályának a jó pásztor eszmeiségén kell alapulnia. Aki nem szereti az embereket, nem tiszteli méltóságukat, az képtelen ellátni ezt a feladatot. Annak szenvedéssel, kudarccal teli ez a munka. Aki csupán önmagát akarja megvalósítani, és képtelen a szolgálatra, az ne legyen tanár. A pedagóguspálya megbecsültsége sajnos az én pályám

alatt is nagyot csökkent. Az iskola értékőrző intézmény, a pedagógusoknak értékeket kell hordozniuk, mert csak akkor tudják átadni tudásukat, ismereteiket. Ezért ezen a pályán állandóan tanulni kell. A diák csak akkor néz fel a tanárára, ha az naprakész ismeretekkel áll előtte. Én ezért szereztem három diplomát pedagógiai szaktudományokból és doktorátust történelem tudományozásból.

Negyvenkét éves közalkalmazotti pályám kapcsán sok kiváló pedagógussal találkoztam, akik formálták életségememet, és ma is példaként állnak előttem.

Engem is értek kudarcok, voltak nehézségeim, de ezekkel úgy voltam, mint Toldi Miklós: „Ha nő a veszély, nő a bátorsága.” Hibáztam is, de igyekeztem mindig őszintén feltárni azokat, a kritikákat pedig értékelni. Meggyőződésemnek mindig hangot adtam,

nem tudtam „nyájszellemben” élni. Sokáig tartó jó érzést jelent nekem egy-egy kedves baráti szó, de napokra elkedvtelenít, ha nagyképű, fontoskodó, öntelt, goromba emberekkel találkozom. Visszatekintve mégis inkább a szép és tartalmas élmények a meghatározóak életemben.

Az élők privilégiuma, hogy élvezhetik az előttük jártak fáradozásának összes eredményét. De ez kötelességükké is teszi, hogy a tisztas munkát követendő példáit mutassák fel tanulságul a nyomukba lépő újabb nemzedékeknek, és megőrizzék mindazok emlékét, akik kiemelkedő érdemeket szereztek közösségük javának szolgálatában...²

² A szöveghez nem fűztünk külön hivatkozásokat, irodalomjegyzéket - megőrizve ezzel az írás elbeszélés-jellegét. A szerk.

1-2. kép. Mándics Mihály és felesége esküvői képe (1950) és az ötvenéves házassági évfordulón készült fénykép (2000)

3. kép. A csávolyi bunyevác iskolában (1949)

4. kép. Országgyűlési képviselők látogatása az iskolabővítés kapcsán. Balról: Ortutay Gyula, Mándics Mihály, Gosztonyi János, (1972)

5. kép. A csávolyi általános iskola

6. kép. Mándics Mihály országgyűlési felszólalása a „Közművelődésügyünk és nemzetiségeink” napirendjéhez (1976)

7. kép. Mándics Mihály a krónikaíró-helytörténész (2005)

8. kép. A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetés átvétele a parlamentben Szili Katalintól, az országgyűlés elnökétől (2008)

A KÖTET SZERZŐI

(név – munkahely – kutatási terület – e-mail-cím)

- BALOGH CSILLA PhD, régész, docens – SZTE TTIK Földtani és Őslénytani Tanszék, Szeged (tudományos segédmunkatárs); Istanbul University Research Institute of Turkology (assistant professor) – népvándorlászor, avarkor, régi török nyelvű népek régészete – csillabal@gmail.com
- BENKŐ ELEK Dr., régész, akadémikus, intézetigazgató – MTA BTK Régészeti Intézet – a középkor és a kora újkor régészete és története – benko.elek@btk.mta.hu
- BEREZNAI ZSUZSANNA dr., néprajzkutató – Kecskeméti Katona József Múzeum – folklorisztika, mentalitáskutatás, Bács-Kiskun megyei nemzetiségek néprajza – bereznaizsuzsa@gmail.com
- BOGNÁR ANIKÓ történész, néprajzkutató, szociológus – Kecskeméti Katona József Múzeum – népi táplálkozástudomány, társadalomnéprajz, 20. századi magyar történelem – aniko.bognar@gmail.com
- CSÁSZTVAY TÜNDE PhD, irodalom- és művelődéstörténész – MTA BTK Irodalomtudományi Intézet – az irodalom szociológiájának, valamint az irodalom gazdaság-, mentalitás- és társadalomtörténetének kérdései a 19. század második felében, a 20. század első harmadában, a 19. század második felének eszme-, irodalom- és művelődéstörténeti kérdései, sajtótörténete, a modern tömegkultúra kialakulása és kérdései – csasztvay.tunde@btk.mta.hu
- FÁBIÁN BORBÁLA PhD, történész – a Bácsország olvasószerkesztője, a Délvidék Kutató Központ munkatársa – világitástörténet és Magyarország közvilágítás története, városfejlődés és polgárosodás a 19. és a 20. század első felében Magyarországon, felnőttképzés története Magyarországon a 19–20. században, Bácska és a Délvidék történelme – fabianborbal@yahoo.com
- FEHÉR ZOLTÁN dr., tanár, helytörténeti, néprajzi és népzenei gyűjtő (nyugdíjba vonulása a bajai Eötvös József Tanítóképző Főiskola címzetes főiskolai tanáraként, 1991) – népzene, Bácska helytörténete – feherzoltandr@gmail.com
- GULYÁS GERGELY dr., ügyvéd, politikus, az Országgyűlés korábbi alelnöke, a Fidesz frakcióvezetője – Országgyűlés – gergely.gulyas@parlament.hu
- HAJAGOS CSABA történész – Kecskeméti Katona József Múzeum – 20. századi vidéktörténet, a kommunista diktatúra eseményei és politikatörténete – hajagos.csaba@kkjm.hu
- HOLCZER JÓZSEF piarista szerzetes – Piarista Rendház, Kecskemét, lelkipásztor – Szent József-kápolna, Kadafalva, ny. magyar–orosz szakos középiskolai tanár, Lőrincze Lajos-díjas nyelvművelő (20–21. századi magyar nyelv), néprajzi és néprajzi gyűjtő – holczer.jozsef@piarista.hu
- KNIPL ISTVÁN PhD, régész, történész – Kiskun Múzeum, Kiskunfélegyháza – A Duna–Tisza Közi Homokhátság és a Kalocsai Sárköz régészete és környezettörténete – istvan@knipl.hu
- KIS KRISZTIÁN BÁLINT történész, tanár – Szolnoki Műszaki Szakképzési Centrum Baross Gábor Gépipari, Közlekedési Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája – 19. századi nyomdászat és sajtótörténet – kiskb423@gmail.com

- KRISTON VÍZI JÓZSEF dr., néprajzkutató (nyugdíjba vonulása előtt: Kecskeméti Katona József Múzeum) – magyar játékkultúra, kortárs etnográfia – kristonstern@gmail.com
- KÜRTI LÁSZLÓ PhD, egyetemi tanár, kulturális antropológus – Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete, Miskolci Egyetem – Kis kunság, Erdély, népi kultúra változása, politikai antropológia, vizuális antropológia, interetnikus kapcsolatok, a tánc antropológiája – kurti1953@gmail.com
- MÁCSAINÉ IVÁN ÉVA történész – Viski Károly Múzeum, Kalocsa – 20. századi magyar történelem, a kalocsai érsekség első világháborúval kapcsolatos története, Kalocsa története a két világháború között – macsaineivaneva@gmail.com
- MÁNDICS MIHÁLY dr. tanár, helytörténeti kutató (nyugdíjba vonulása a Csávolyi Általános Művelődési Központ igazgatójaként, 1988) – a bunyevácok története, Csávoly helytörténete – zizibell@gmail.com
- PÁNYA ISTVÁN térinformatikus – Kecskeméti Katona József Múzeum – Bács-Kiskun megye közép- és kora újkori településhálózata, hadiépítészeti emlékei – panyaistvan@gmail.com
- PAPP KLÁRA könyvtáros – Móra Ferenc Általános Iskola, Kecskemét – Lajosmizse és Szabadszállás helytörténete – pappklara48@gmail.com
- PÉTERNÉ FEHÉR MÁRIA ny. főlevéltáros (nyugdíjba vonulása előtt: Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára, Kecskemét) – Kecskemét története – peterne.maria@gmail.com
- SÁGI NORBERTA PhD, néprajzkutató, főiskolai docens – Neumann János Egyetem Pedagógusképző Kar, Kecskemét – Kecskemét 20. századi gazdaság- és társadalomtörténete, néprajzi ismeretek a pedagógusképzésben – sagi.norberta@pk.uni-neumann.hu
- SCHÖN MÁRIA ny. tanár, néprajzi gyűjtő (nyugdíjba vonulása előtt: Szent István Gimnázium, Kalocsa) – Hajós szellemi néprajza – schonhajos@gmail.com
- SOMOGYVÁRI ÁGNES régész – Kecskeméti Katona József Múzeum – a bronzkor kutatása a Duna mentén és a Homokhátság területén – somogyvariagneszsuzsanna@gmail.com
- V. SZÉKELY GYÖRGY † régész, numizmatikus – Kecskeméti Katona József Múzeum – középkori és kora újkori régészet, numizmatika
- TÓTH CSABA PhD, régész-numizmatikus – Magyar Nemzeti Múzeum Éremtár – Magyar és egyetemes pénztörténet a középkortól napjainkig, különös tekintettel az Árpád- és az Anjou-kori Magyar Királyság pénzverésére és pénzforgalmára – toth.csaba@hnm.hu
- VÉGH KATALIN dr., történész, néprajzkutató, múzeumi jogász – Kecskeméti Katona József Múzeum – tárgyi néprajz, 20. századi magyar történelem – vegh.katalin@kkjm.hu
- WICKER ERIKA PhD, régész – Kecskeméti Katona József Múzeum – népvándorlaskor, Észak-Bácska közép- és kora újkori régészete és története, közép- és kora újkori balkáni ékszerek – wicker@kkjm.hu

Mihály Mándics

pp. 305-320

“MY GREATEST TASK IS TO SERVE MY HOMELAND”

I was born in Csávoly, where I still live. In this village four vernacular cultures live together: Hungarian, German, Bunjevci-Croatian and of those Hungarians who were expelled from the territory of today Slovakia. When speaking about my career I tried to sketch my personal story from the beginnings as a farmer’s child until where I am today. This is a confession and statement. This is who I am: what I had been born into, what I had been, what I had lived through, what I had studied. I aimed at sharing my research in my books and papers. My most important focus was the investigation of the Bunjevaci of Hungary, and the service of my homeland as a teacher, local historian and a public figure. In this paper I gave a full description of my life, my ethnographical studies and collection, and my work as local historian.

Erika Wicker

pp. 321-324

THE LIST OF SELECTED PUBLICATIONS BY MIHÁLY MÁNDICS

Erika Wicker

pp. 325-326

NAME CARD – ZOLTÁN FEHÉR

Zoltán Fehér is an acclaimed researcher of Hungarian folk music, and the examiner of the local history of Bátya, his home village. The name card introduces his personal profile, academic career, studies, diplomas, work places and additional activities, volunteer occupations, titles and honours.

Zoltán Fehér

pp. 327-348

“WHAT A PITY THAT YOU DID NOT BECOME
AN ETHNOGRAPHER” (THE MEMORIES OF MY CAREER)

Zoltán Fehér is a volunteer collector of ethnographical objects. Graduated as teacher of Hungarian language and literature and music, he worked in Bátya near Kalocsa, inhabited by Hungarian - Rascian population. He then became lecturer at the Baja Training College until his retirement. Beside his academic career his main focus was the history and ethnography of Bátya. He led a study circle on ethnography, he published 12 books, hundreds of papers and essays in various volumes and periodicals. He also read papers at various conferences, the Duna Television Channel made a documentary about him, and also the Hungarian State Radio broadcasted his folk music records. In this essay he gives an overview on his life and portrays his ethnographical work as well results in local history.

Erika Wicker

pp. 349-352

THE LIST OF SELECTED PUBLICATIONS BY ZOLTÁN FEHÉR

O M . A L B E M S T S

K E T

E N

C A N

P R O - C E S S

S O L T H I

S I S

CALOTSA

C O M . S